

I. N. D.

CONTEMPLATIO-
NUM MUNDI
DISSERTATIO VICESIMA PRIMA
HUMANÆ ANIMÆ
NOBILITATEM, ET ARTIFI-
CIUM CORPORIS, ADUMBRANS,

Quam

Ex nutu Facult. PHILOSOPH.

P R Ä S I D E

DANIELE ACHRELIO,

Defendet

JONAS L. GRANBERG/
Smol.

In Auditorio Maximo,

Ad diem

Anni Æræ Christianæ

M. D. C. LXXXII.

ABOÆ,

Exc. à JOHANNE L. WALLIO, A. T.

Reverendissimo atq; amplissimo Domino,

DN. M. JONÆ SCARINIO,
Inclytæ Diœcesis Wex. Episcopo longè meritissimo, Venerandi ibidem Consistori Ecclesiastici Antistiti gravissimo; nec non Regii Gymn. Scholarumq; dictæ diœcesis Celeberrimo Ephoro; in Christo Patri ac Mecenati summa animi Reverentiâ ætatem prosequendo.

Maximè Reverendus & Praclarissimus Virus,

DN. M. LAURENTIO MELLINO, Urbis Junecensis atq; annexæ Liungarumensis Pastori dum meritissimo, adjacentiumq; paræciarum Præposito digniss. nec non Scholæ quæ Junecopiae est, inspectori accuratiss. patrono, fautori & promotori æternum colendo.

DN. M. GUDMUNDO STAPELIO, Pastori in Frödernd meritissimo, ut & in Wästrahårad Præposito laudatiss. patrono & promotori indubitatissimo.

DN. M. PETRO PLATINO, in Regio Gymn. Wex. S.S. Theol. Lectori Primario, Consistorii ibid. Adsecessori gravissimo, Pastori in Wederslöf Vigilantissimo & Præposito in territorio Albo meritissimo, promotori suo benignissimo.

Rev. DN. ANDREÆ HORNAE O, Pastori in Rougbergæ meritissimo, fautori certissimo, filiali quovis officii cultu prosequendo.

UT ET

Reverendus, Praclarus & de Ecclesia Dei optimè meritus
Dominis PASTORIBUS in Wästrahårad omnibus &
singulis fautoribus & benefactoribus multis nominibus honoratissimis.

SALUTEM ET FELICITATEM PERENNEM!

Andum Augustinum aliquando in hac pia & notatu digna erupisse verba constat; Domine da mihi Noste Te & Noste Me, Reverendissim⁹ præsul, Mecenates & Fautores optimi, qua formula precandi quemlibet mortalium alias natura occatum, satis reddit perspicacem: quid namq; unquam sublimius est, quam fideliter cognovisse unicum & trinum Deum omnium creatorē, Rectorem, Gubernatorem & conservatorem? Quid magis salutare, quam cunctum deo voto animo venerari? pariterq; summā cum gratitudine immensa ejusdem beneficia suscipere & pro ejusdem benignitate immortales gratias agere? Quid præterea unquam homini aut excellentius aut utilius, quam scire se animam ab hoc Auctore accepisse immortalem, que suis maximè operationibus reliqua omnia terrestriae valde nos facit superare & antecellere? Magni sat nostram Dominus animam estimavit, dum perditæ Adamī conditionis adeo misertus sit, ut ejus redimenda gratia mortem subire acerbissimam sustinuerit, tanta qui beneficia, tantum incomparabilem amorem, tantam salutem novit, nonne sibi gloriatur? nonne exultet se novisse Deum & seipsum? Cum igitur iam excellentem præstantiam praeter ceteris terrenis vita gaudentibus accepimus, ut animam a Deo inspiratam possidemus, adque eundem

eam

eam postque ex hac misericordia vallē excesserit redditum
speraremus, lubens volui me in hac subtilissima ac nobis-
sima materia exercere, hiscē praecipue duellus argumen-
tis: (siquidem specimen qualemque responsorum non ita
pridem in Theologia nempe de dulcissimo salvatoris Nostri
Iesu nomine deposui) quod insignis, praesentis materie
cum priori sit convenientia; præterea bane sat arduam ele-
gi materiam, quo experirer, quantum ingenii vires in
illa intelligenda valerent; quamquam baud ignorem-
casdem huic subtili negotio Physico impares, nibilo-
minus tamen pati non possum (siquidem licet est se exer-
cere quoq; in difficultatis) ab honesto hoc incepto me deterre-
ri; Hæc itaq; negotia dum exsequi meditor, me abs re non
puto facturū, Rev. præsul, Mecenates & fautores optimi,
(nam me movet tot vestrorum recordatio beneficiorum in
me collatorum) si nunc exigua pro illis gratitudinem decla-
ravero, & nomini tuo magno vestrumq; maxime laudandis,
disputatorium hoc exercitium, in quo Parastatū agere animū
induxi inscripsero vobisq; id obtulero, siquidem spem foveo
certissimam, quod non tantum cultorem vestrum solita be-
nevolentia amplexuri, sed ut hactenus ita in posterum me in
numero eorum estis habituri, quos favore vestro velitis di-
gnari, serenā igitur fronte hoc munus chartaceum, in si-
gnum grati animi, accipite, & illi quiq; vobis prospera
quaeritis semper precatur prolixè faveat.

JONÆ Granbæ.

§. 6. Postquam incepit tenellus Embryo maternum sanguinem per umbilicalem venam attrahere, paulatim incrementa capit, cum ope architecticis, partes ejus omnes conformantur & perficiuntur. Sufficiunt ædificium, juxta doctrinam Anatomicorum, ut supra notavi, trecenta propemodum ossa; incrustant articulos, totidem chartilagines; hæc quamplurimis connectuntur ligamentis, teguntur membranis, triginta denique octo nervorum paribus adstringuntur. In capite, pectore, utero, pulcherrima viscera contignantur; arteriarum ductus spiritus vitales replent, & venarum meatus spumans sanguis perterrat. Quadrangenti musculi & diversi generis carnes, tot fibris perfusi, cum cuticulis & cute, vacua spatia opplicant, interioraque omnia circumdant, obtegunt, obvallant. His partibus superbiens Fetus, quarto mense, quod exploratum habemus, se movere incipit, vitæque præludia ostentare. Interea vario situ in utero sedet, rarius cum pedibus sursum elatis, aut deorsum porrectis, aut in longum extensis; frequentius conglobata figura gaudet, nimirum capite inter genua reclinato, & ambabus manibus sub genis, calcibus v. ad nates junctis; donec adventant tempora, quibus, transactis in utero rebus omnibus, egressum molitur infans. Tum vero, prægnantem doloribus cortipi certum est, cum ruptis impetu tunicis, reclusoque matricis orificio, versus os uteri se obvolvit, modoque ordinario manibusque super coxas plicatis, caput ad orificium devolutum cum corpore præcipitat in Partus mundum Mundi princeps, Delicia hominum, gaudium celi. Quæ de mola, superfatatione, & abortu cognoscenda sunt, lege apud antiquos pariter, ac recentiores Scriptores.

Situs in
fantis in
utere,

CAPUT SECUNDUM

De Mente humana, ejus potentiss., & passionibus;

§. I.

Leonem fortitudo, vinum generositas commendant; in homine quid optimum? ratio; bac antecedit animalia, Deos

SS

See

sequitur; Planè magnificè de mente nostra, quæ mundi amplitudinem, abditas rerum causas cœlique thronum audacter scrutatur, pronunciat sapientis S.Romanorum Seneca.

De mensa humana opiniione Epicuri. Qui cum Epicuro ut ita dicam stultescunt, nos Solo corpore homines esse, animum vero nomen inane contendunt apud curia. Cic: Tus: 1. Vel si nihil non sit, ut certe non est; id quod nomine animæ venit, partim temperiem & accidens, partim motionem, partim subtile corpus, instar aëris, ignis, & halitus putant. Quod si hoc verum fuerit, non poterit anima immortalis esse, vel ulla post hanc vitam functiones exercere;

Platonis. Quia per mortem perirent temperies, motio, ignis, & halitus; ergo in ista opinione, nihil veri & sani est. Plato rursus hominem animam appellavit utentem corpore, velut domicilio, aut etiam carcere, ut putarunt plurimi Stoicorum. Aristoteles adeo ambiguè variè & obscurè de anima locutus est, ut quæ ejus fuerit opinio vix possit investigari: scilicet totus alligatus generalibus notionibus, quales materia, forma, compositum, actus, potentia, Ratio, quidditas, essentia, species, rei indolem obscuravit. Ex in-

Interpretem. terpretibus nonnulli Animam Formam adfidentem appellant, ut quæ instar nautæ in navi moveat corpus: incommoda hæc locutio hausta est ab Arist. lib. 2. de An. 1. Annon etiam perinde actus corporis sit ut gubernator actus est navis, sicut verba ibidem sonant. Alii magni nominis Philosophi, mentem, spiritum finitum & incompletum pronunciant; Dactè sanè & non imperite. Invenies quippe in ea spirituum affectiones tam positivas simplicitatem, intellectualitatem, & libertatem arbitrii: quam negativas, immutabilitatem, indivisibilitatem, illocalitatem, & immortalitatem: Finita quoque est in perfectione, operatione, duratione, præsentia. Incompleta quoque quia ad corpus suum habet respectum, cum quo unita perfecta species oritur. At consideratio animæ sub isto formalii, ad Pneumaticam spectat; Hic tantum attenditur relatio ejus ad corpus unde non male

male describi possit *Substantia immaterialis*, suis vestigia Descri-
potio nos
potentij, informans materiam, unumque cum ea consti-
tuta, & ab omni alio distinguens. Est sane forma hæc, sub-
stantia, quia per se subsistit, manetque post fata superstes.
Est immaterialis & spiritualis, revera subtilitate essentiae to-
tum corpus omnesque ejus partes pervadens. Innotescit e-
jus sublimitas tam per potentias primarias intellectum &
voluntatem, quam secundarias illas risum & sermonem. In-
format præterea materiam non contexit & diffusione sed an-
duatione, quæ nihil aliud est quam essentialis constitutio,
per quam res est id quod est. Unde perspicuum est *eam u-*
num cum corpore constituere, scilicet pro ut actus substancialis animæ cum subiecto suo consideratur unitus, tunc suppositum unum evadit, quod absolvunt una mens & unum corpus in singulari. Denique officium hujus est, substancialiam quam constituit, ab omni alia distinguere. Sanè non aliud discriminis medium in rebus est, quia per quod unumquodque est id quod est, per id quoque diversum ab alio est; Sic anima quæ in nobis substancialia est, non Deus, Angelus aut brutum est, sed substancialis essentia, hominem specifice distinguens ab omnibus aliis.

S. 2. Hæc ipsa de qua loquimur *anima*, in primordio rerum à Deo ex nihilo creata primo homini inspirabatur, deinde per naturales parentes, vi primævæ benedictionis propagata est & propagabitur in finem usq; mundi. Errores illorum qui hanc de novo creari, vel infundi, vel educi existimant confutatas ex scriptura, Lumine naturæ, tum ipsis adversariorum confessionibus, lege in Sperlingii Antropol. p. m. 82. & tractatu de Traduce. Cæterum cum præclara operationum diversitas reperiatur in *mente*, necessarium est varios esse fontes unde diminant. Et primus quidem nostrarum cogitationum proficiuntur ab intellectu, ea sci-
licet animæ potentia, cuius beneficio, absque specie mate-
riali apprehendimus, objecta quælibet, rationesque pro-
pemo-
S 12

Origo A
nimæ.

Intelle-
ctus.

pemedum omnium entium. Intelligimus eorum habitudinem sine organis ope *idearum*, quæ nihil aliud sunt quam res cogitatae in quantum habent objectivum esse in intellectu, suntque *Idea* iste vel *adventitia*, quæ ex rebus per sensus trajectis recipiuntur, ut notitia de *sole* & *sideribus*: vel *fictitia*, quæ pro arbitrio ab intellectu confinguntur, ut *Chimera* & *Cerberi* conceptus: Vel *innata*, quæ cogitandi potentiam formandique conceptus normam, comitantur. Dividi solet *intellectus* ratione objecti, in *Theoreticum* & *Praelicum*, quorum ille res necessarias considerans, contemplationi intentus est; hic contingentia ruminans, actioni invigilat. Fit autem *intellectio*, quando sensus communis, ad se delata per sensus externos rerum schemata *Phantasiae* communicat, quæ istas species diligenter examinat, novaque ex iis elicit; supervenit deinde *intellectus* discernens ista, congregans, judicans, & separans. Secunda cogitationum origo provenit à *voluntate*; cuius hæc est indoles, ut ipsi ab intellectu propositis, absque confusione vero, falso, bono, malo, ad ista absque hæsitatione se ita determinet, ut eligat unum, & rejiciat alterum. Unde hic ordo servatur in cogitationum processu, ut *intellectus* præcedat actiones voluntatis, sitq; ille quasi lucerna hanc illuminans. Unde patet, has *potentias* non planè differre ab invicem, sed unam & eandem mentem per *intellectum* ideas rerum recipere, per *voluntatem* determinare se ad amplectendum vel fugiendum id, quod intellectus clare præscripsit. Et propterea *voluntas* non dicitur *indifferens*, nisi quando objectum non proponitur distinctè, vel quando nescit, ad quid se debet determinare. Homo quippe dicitur *indifferens* quando *paucerationes* illi proponuntur, aut tales, quæ non sufficient ad cum monendum ad amplectendum unam rem potius quam aliam. Scilicet *voluntas* non prosequitur *malum* quæ *malum* sed infallibiliter versus illud tendit, quod ei convenientissimum

Volun.
tas.

148

muni apparet, si modo illud ei clarè monstratur. Perro
ad secundarias potentias pertinent sermo res mente conce- Sermo &
ptas enunciatione manifestans, hic pulcro ordine *res*, *con-*
ceptus, *verba*, quasi de catena cohærent. Et *Risus*, qui,
ob bona fortunæ commoda, ob pectoris svavitatem cor la-
xat, & jucundo motu hilaritatem exprimit.

S. 3. Sequentur nunc *passiones animæ*, quæ mentem hu- Passiones
manam commovent & agitant, per ipsos spirituum motus animæ.
orientur in cerebro è variis impressionibus, quæ fiunt absq[ue] voluntatis concursu. Nuncupantur aliàs affectus & animi inquietudines, propterea, quod mentem variis modis quatiant & impellant; Nam etiam si sensus pendeant à corporis organis, interim tamen propter arclissimam cum spiritu unionem, placidè per eos objecta externa se menti insinuant eamq[ue]; turbant, decipiunt & in errores trahunt. Peragitur illa operatio, corroboraturque per motum spiritu animalium. Hinc etiam differunt passiones, ab *intellectus* & *voluntatis actibus*, qui immediate ab ipsa anima producuntur. Et ita h[ab]i affectus, qui homini ex animâ & corpore composito adveniunt, ab illis distingvuntur, qui animæ separatae & Angelis competunt. Cæterum cum dicimus agitationes spirituum affectus concitatæ, varia *temperamenta hominum* nequaquam excludimus; Hinc *bilioſi* proniores in tales motus, quam *Pblematici*, & sic de cæteris. Hinc amori dediti, facile mentem in illas cogitationes præcipitant: Hinc ambitio- si, gloriarum stimulis incitati, vix se continere possunt in gradibus secundis. Juvant hoc negotium etiam externa ob- jecta, *doloris*, *lascivie*, *pavoris* &c. quæ ad cerebrum dela- ta, variis modis spiritus determinant, unde istæ commo- tiones oriuntur. Adde nunc ipfius *anima operationem*, quæ magna libertate, objectorum varietatem contempla- tur, inque singulorum meditatione, se ipsam veluti afficit. Notandum igitur, i. licet anima sit diffusa in universum corpus, ex corde tamen & cerebro virtutes suas ostentat;

scilicet nascuntur cogitationes in corde, indeque communicantr cerebro, ubi glandula quædam stabulatur, quæ alias spiritus animales excipit, & imagines ex corporeis rebus venientes, in se unit: in ista vero, animam specialius functiones suas exercere, percipiendo & volendo, existimant erudit. 2. observamus, passiones in corde perceptas surgete in cerebrum per nervorum scalas, ibi residere, illud etiam turbare. Hinc eruditè scribit Antonius LeGrand: *Sanguine bene temperato, & præter solitum se expandente in corde, nervuli circa orificia diffusi, ita laxantur ac agitantur, ut inde alius motus sequatur, qui naturali quodam sensu hilaritatè mentem afficit. Ita imaginatione fruitionis alicujus boni, spiritus ex cerebro ad musculos mittuntur, eorumque ope, cordis orificia dilatantur, & ejus nervuli moventur, eo motu, ex quo sequi debet letitiae sensus. Similiter, accepto grato nuntio, cum mens illud imaginatur, spiritus ex cerebro ad præcordiorum musculos fluunt, atq; ibi nervulos movent, quorum opera alium in cerebro motum excitant, qui mentem afficit letitiae animalis sensu. Eadem ratione sensus tristitia, amoris, odii, ira, metus, &c. per præcordiorum nervulos cerebro communicantur, mentemq; ibidem immediate, & præcipue afficiunt; ac proinde in illo, tanquam in sede primaria resident, in corde vero, & aliis partibus ab illis affectis, tanquam in secundaria.* Scilicet mens humana, licet tota sit rationalis, deviat tamen aliquando à ratione rectâ, externarumque rerum motu perturbata, ad objecta diligenda vel adveranda, impellitur. Præterea ad cogendas passiones passionū in suum ordinem, sufficit objectorum naturam perpendere, ipsosque effectus animadvertere, qui ab hisce proficiuntur, quod tunc fiet satis aptè, quando mentis motus, secundum ordinem, quo nobis obveniunt fidi meditatio ponderantur. Totum hoc negotium breviter sic explicat, supra laudatus author. *Quamprimum res aliqua nobis*

nobis occurrit, aut sub specie aliqua, nullam cum his rebus similitudinem habente, quas antea neveramus, appareat: illa efficit, ut anima ad illius conspectum percellatur, et in illius contemplatione aliquamdius remaneat; et quoniam id accidere potest, priusquam animadvertisimus num res illa quae nobis proponitur, bona nobis sit an mala? sit ut admiratio, omnium affectuum que in nobis nascuntur, primus sit habendus. Sed quoniam contingit, ut objecti admirabilis excellentiam, suspiciamus, aut vilitatem contemnamus, Admiratio existimatio vel despectus annexatur. Et hoc modo Magnanimitas, vel abjectio in nobis nascuntur, dum scilicet justam ob causam nos ipsos extollimus, vel eis tenuitatem, quam in nobis esse experimur, nos contemnimus. Quod si vero in aliis personis magnitudinem estimamus, quas nobis bene agendi vel nocendi capaces esse judicamus a tali existimatione provenit veneratio. Postmodum vero, si anima sub quadam ratione boni, vel mali, hoc est nobis convenientius, aut integrati objectum consideret, si nullam in eo temporis differentiam respiciat, Amorem vel odium excitat. Quippe amor unionis, Odium vero separationis est affectus. Quando autem temporis ratio habetur, cum soleat magis homo in futuri, quam praesentis et preteriti considerationem ferri; futurum objectum attenditur, vel ut possibile tantum, vel insuper obtentu facile, aut difficile. A priori consideratione acceditur cupiditas, qua consideratur, non tantum boni absentis praesentia, et illius quod possidetur conservatio; sed etiam mali absentia, cum praesentis, tum ejus, quod eventurum apprehenditur. Si res non modo sub possibilitatis ratione, sed etiam, ut acquisitione facilis proponatur, spem generat, cuius gradus supremus, fiducia est vel securitas. Sin ut obtentus dif-

tu difficultis concipiatur. Timorem seu metum, cuius summus gradus desperatio est, gignit. Ad quas spectat animi fluctuatio, quando et deliberandum et consilium ineundum disponimur. Si deum bonum et malum, quod ad nos pertinere considerantur, praesentia sint, duos alios in nobis effectus producunt; illud gaudium, hoc mætorem et tristitiam. Quum vero illa, ut ad alios pertinentia spectamus, eos tali bono dignos aut indignos ducimus. Si digni existimantur, id in animal lætitiam parit, aut seriam, aut cum irrisione mixtam. Si vero indignos reputemus, bonum quod eis obtinet, invidiam seu livorem in nobis excitat; malum, autem considerationem, qua tristitia species est. In objecto præterito, vel etiam praesente, potest ad causam boni vel mali attendi; Bonum quod a nobis præstitum fuit, si ad nostram opinionem sub ratione boni refertur, acquiescentiam interiorem producit, qua omnium passionum suavissima est, et que animum mirificè delectat. Malum autem nobis præstitum, si ad opinionem nostram, sub mali notione referatur, poenitentiam generat, qua omnium passionum molestissima est, et qua animum incessanter cruciat, et pungit. Bonum a nobis præstitum, ad opinionem quam de eo alii concipere possunt, relatum, parit in nobis gloriam. Malum è contra, pudorem et erubescientiam, si bonum ab alio nobis collatum fuerit, erga eum gratitudinem nostram testamur, si aliis idem beneficium præstitum fuerit, eum favore prosequimur. Si ex adverse malum aliis egerit, indignamur; si nobis, irâ accendimur, quum illud, ut quid vehementius apprehendimus. Qui duo ultimi affectus, dici possunt species Odii, vel aversionis. Boni duratio diuturnior, satietatem seu fastidium inducit; ut è contrario mali duratio, dolorem seu tristitiam

isam minuit & levius redat. Denique ex bono praterito, dum gaudii inde recepti recordamur, Desiderium nascitur, ex malo autem jucundè superato, hilaritas exsurgit, qua ad latitudinem refertur. Etsi multas passionum species hic retulerimus, si tamen illa signifikantur perpendantur, facile invenietur multas ex illis ad quasdam primitivas esse referendas, que sextantum numerantur, Admiratio nimivora, Amor, odii, cupiditas, Latitia & Major. Ceteræ secundariae sunt, qua vel ex eorum pluribus componuntur, vel ad eas, tanquam ad sua genera, possunt referri. Plura hujus argumenti qui desiderat, adire potest præter hunc Scriptorem, Charthesium de Passionibus animæ fideliter elaboratum, tum Tractum ejusdem de Homine, magna copia rerum plenum.

CAP. TERTIUM.

De admiranda corporis humani fabrica.

§. I.

Veteres Ægyptiorum sapientes, Hominem non immerito miraculum miraculorum appellantur; tam stupenda quippe in corpore ejus naturæ rerum apparent inventiones, ductus, contignationes, apparatus; ut vix quidpiam in cœlo, terra, mari, invenies, quod in comparationis discrimen cum tantæ nobilitatis majestate audet descendere. Qui orbis Terrarum descriptionem tradunt, ut regnum, urbium, fluminum, montium copiam demonstrent, rudijs primo filamenta ducunt, quibus immensam vastitatem tantummodo representant; prorsus eodem modo, in contemplatione hujus fabricæ, ubi tanta varietas & multitudo partium se offert, primo externam faciem, mox interiorem sicut velut in ruditabula lustrabimus. Caput, optima viscera continens, supremum locum tenet, hic mentis vigor, sensuum alacritas, & judicij ardor sedem fixerunt; Eius posteriora, porosissima variorum colorum ornat, anteriora vero à capillorum manu

T t

hirsu-

externā hirsutie libera, oculorum specula, cilijs, supercilijs, membranulis, tuniculis decorata, cum naso, ore, mento & auribus habent. Sub capite occurrit collum cylindraceæ figuræ, ad humeros usque protensum, medio ventri conjunctum, qui cordis partiumque vitali facultati destinatarum palatum existit. Ex anteriori Thoracis parte, mammillæ in viris, in foeminis mammæ protuberant; in posteriori, tergum cernitur à cervice ad costarum finem porrectum, ubi eminent ictapulæ & spina. Latera cingunt costæ carnibus alternatim constipatae. Ista excipit venter carneus & mollis, cartilagine mucronata, lateribus duobus, lumbis & ossibus pubis circumscriptus; hic umbilicus velut abdominis centrum conspicitur, & ilia, & pubes, & genitalia & vetula; ad latera stant lumbi natibus contigui, qui carnis obducti, pro substernaculo inserviunt. Circa humeros, ad extremos ditorum apices, porrigitur manus, multarum artium ministræ, in utraq; harum ditti unguiculis muniti apparent, eleganti ordine dispositi; jam femoris, tibiarum & pedum quæ munera? Horum beneficio, erecto corpore stamus; dum cœlorum rimamur arcana; illos componimus iterum, quoties ad profundas fedemus meditationes; mox iisdem decenter ambulamus, et si opus aliquando fuerit discurrimus. Igitur ex hoc discursu relinquisimus, corpus humanum duntaxat esse machinam, ex quatuor elementorum mixtura collectam, ex ossibus, nervis, muscularis, venis, arteriis, cerebro, hepate, corde, cæterisque artuum membris, & ventrium visco denique coagmentatam, in domicilium animæ, in gloriam mundi, in hæreditatem aliquando æternitatis.

Interio: S. 2. Nunc placet interiora nostræ machine intueri; utrum par. bi solidamenta illa, quæ *Ossa* dicuntur, primo occurrit; sū simis sunt ea ex numero *Similarium* secca & dura, ad stabilimen corporum formata. Reperiuntur vel in Capite, vel manibus, lustratio. vel pedibus, vel corpore toto. Caput ossa habet, unum frontis, duo

tis, duo sincipitis, unum occipitis, duo temporum, circa aures duos malleos, duos incudes, totidem stapedes, maxillam superiorem & inferiorem, ubi dentes incisores octo, canini quatuor, molares viginti ferè stabulantur. Manus vero, brachium habet uno osse firmatum, & cubitum duobus insignem, & carpum octo, in suos ordines distributa, & metacarpum quatvor, & digitos quorum quilibet tria egregia seriè contexta ostentat. In pede femur longo osse, Tibiam cum adjuncta fibula, Tarsi septem ossa, metatarsi quinque; & digitorum quatvordecim consideramus. At intoto *Corpore* cernuntur ipsius spinæ viginti vertebræ, cum paucis caudæ ossiculis. Thorax sternos numero impares, costas viginti quatvor ut putant cum muniter, scapulas duas & totidem claviculas habet. Os vero innominatum suo ilio, coxendice & ossatura pubis superbit. Tota hæc ossium compages sanguine nutritur, sensus suo modo habet, integratatem partium corporis nostri, absolvit.

S. 3. Ad similares partes referunt quoque *Cartilagines* Partes similes res, numero plurimas, cum nulla detur articulatio in universo corpore, quæ non incrassatur cartilagine. Tum *Fibras* rectas, obliquas, transversas. Tum *Venarum Porta* & *Cava* ramos, quarum uterque ex hepate prodiens, per universam machinam propagines suas dispergit; ad lienem, ad mesenterium, ad intestina, ad jugulum, ad latera, ad colli & capitis partes, ad utrumque manum, ad os sacrum, ad renes, ad testes & genitalia, ad lumbos, inde inguina & crura & Tibias, ad pedes usq[ue], in varios divisos ramos pererrant. Per hasce venas quæ innumeræ propemodum sunt, sanguinis balsamum in totum corpus harmonice partitur. Succedunt *Arteria*, fistularum instar cavata, sanguini etiam deducendo continendoque oportune. Harum ascendens ramus, omnibus partibus supra cor constitutis prospicit: Ramus vero descendens, inferna petens, singulis partibus infra cor

constitutis, succurrat. Nervi etiam suum usum habent in continendo & deducendo spiritu animali. Horum à cerebro octo paria, unum opticorum, alterum motoriorum, tertium gustatoriorum, quartum his propemodum similium, quintum auditoriorum, sextum in omnia viscera excurrentium, septimum in lingvam & laryngem deductorum, octavum olfactoriorum nervorum seriem absolvit. At è spinali medulla, triginta nervorum paria veniunt, septem medullæ cervicalis, duodecim dorsalis, quinq; lumborum, & sex ossis sacri. Membrane tæti*u* inservitutes nunc totum corpus vestiunt, nunc singulatia membra contegunt, linguam puta, renes, cor, lienem &c. Ceterum motui inserviunt tendines; Contra frigus tenuit Carnes muscularum, viscerum, glandularum, & quæ fibris adnascuntur; Fluxus humorum prohibet Cuticula; humectat agitatque pinguedo; singulas partes contegit solidior Cutis; Ornant tandem & communiant cum unguibus pili: nec forte plures similares partes in humano corpore occurunt.

Partes
dissimila-
res,

S. 4. Porro ad dissimilares partes, quæ diversæ naturæ esse constat, spectant Tres Ventræ primarium viscerum cõtinentes, & ipsi quoque artus. Supremus Venter is appellatur, ubi cerebrum cum suis partibus locatum est. Cujus exteriorem faciem supra notavi; interiora verò absolvunt pericranium, cranium, due meninges, oculi, aures, nares, lingua, palatum, Uvula, fauces, tonsilla, & musculi. Medius venter cordis regimen concludit; hic aspera arteria ad pulmones dimissa, aërem trahit & trudit; hic pericardion cor involvit; hic pulmo respirationis follis stabulatur; hic Diaphragma, Pleura, Mediastinum cum Thoracis muscularis sedem posuere. In infimo ventre stabulantur, tum partes nutritiōnem promoventes, quales Oesophagus, Ventriculus, Intestina, Omentum, Mesenterium, Pancreas, Vesica biliaria & urinaria, Lien, Renes, Ureteres; tum partes generationi destinatae, quæ vel communes viris foeminiq; ut vasaparaparantia, & deferentia, cum testibus, & parastasis: Vel singulis

Infimi
ventris
contigna-
tio,

galiis propriis, Virtus penis & prostatas; mulieribus cum utero, matrix, semina injecta exipiens, retinens, fovens. Adde jam partibus dissimilaribus manus & pedes, quorum exteriorem speciem supra dedimus, interiorem venarum, carnium, &c. constitutionem, legere potes in Anatomicorum scriptis.

S. 5. Totam harum partium struem, sanguis alit & sustentat, qui alibi biliosus, alibi pituitosus, vel melancholicus fluit. Consistit autem ejus officium in continua circulazione, cum enim venæ & arteria se habeant instar canarium, cursum suum orditur sanguis è dextro cordis ventriculo, quo ex vena cava exoneratur; tum per venam arteriosam ad pulmones labitur, inde in sinistram cordis cavitatem defluit, hinc in aortam cum impetu ruit, quo ad venas implevit, è quibus per varios ductus rursus per cor in arterias, juxta calculationem doctorum, ter unius horæ spatio circulatur. Augetur in humano corpore crux, cibo & potu, qui in stomacho vi acidi liquoris temperatur & coquitur, promovente negotium calore, qui in poris parenchymatis cordis continetur; Is postquam dilatando ingestam materiam separavit, in candidam substantiam convertit, quæ chylus dicitur, hic per quasdam venas in jecur, inde in lienem, tandem ad Hepar descendit, ubi colorem rubicundum adipiscitur, indeque transiens per cor saepius, in perfectum sanguinem elaboratur, & per totum corpus distributum in ejus substantiam demum convertitur. Motus autem Cordis, arteriarum, & musculorum in nostro corpore, fit à dilatione sanguinis, per cor transuntis, idque à latente igne seu calore in cordis thalamo. Is enim efficit ut sanguis expandatur, quæ expansione orificea vasorum aperiuntur, per quæ effluat; quæ evacuatione facta, mox aliis sanguis accedit, qui cor modo quo præcedens inflat & intumescere facit. Et hoc modo motus cordis & arteriarum pulsus causantur; qui toties renovatur, quoties novus sanguis cordis ventriculos seu cavitates ingreditur; à spirigibus vero ani-

malibus, qui instar volatilium flamarum à corde per cerebrum volant, oritur motus muscularum. Cæterum respirationem absolvunt, *Inspiratio* quâ thorax aëris ingressi motu dilatatur, & *exspiratio*, qua thorax aëre cum vaporibus egrediente comprimitur. Et hoc dupli motu pectus suam *Diastolem* & *Systolem* habet. peragitur autem respiration, actione muscularum thoracis & abdominis, qui corpus nostrum extendendo & contrahendo, aërem ad ingrediendum & egrediendum determinant, accedit pulmonum labor, qui cum fibris muscularisque careant, cum attollunt & depriment, *Diaphragma* & *septum transversum*. Ursus respirationis est, ignem in corde latentem fovere, sanguinem refrigerare, eumque in motum compellere.

Temperamenta hominum. §. 6. Porro cum Corpus humanum ex variis heterogenenis humoribus constet, ex illorum confluxu Temperamenta oriuntur: quæ Medici in *sanguineum*, *Pituitosum*, *Cholericum* ex *bile flava*, & *Melancholicum* ex *bile atra*, distinguere solent. Quippe sanguis per venas arteriasque fluens, calidæ & humidæ indolis censetur; Pituita frigidæ & humida; bilis flava calidæ & sicca; bilis atra sicca & frigidæ. Homo cujus temperies calida & humida est *sanguineus* existimatur. Cui calida & sicca, *Bilioſus* & *cholericus*, & ita de cæteris. Atque prout homines humoribus differunt, ad alios atque alios animi motus propensi sunt. *Sanguinei rubicundi*, in urbanitates & delicias effusi. *Bilioſi* ira fervidi, quæ mox defervescit. *Melancholici*, ob dominium atrae bilis, segnius effervescunt, ideo diu injuriam alunt. *Plegmatici*, cum frigida humentique sint indole, tardi sunt, somnolenti & pigri. Sed nec ipsæ corporis partes suis temperamentis destituuntur: hinc *Cor calidissimum*; *Cerebrum humidissimum*; *Ossa frigidissima*, existunt, & sic de cæteris.

Sensus humani. §. 7. Jam sensus humanos in duas classes segregamus. In priorem *Tactum*, *Gustum*, *odoratum*, *auditum* & *visum*, repon-

reponimus, quæ deprehendunt objecta sensibilia, & hie-
terni dicuntur. Ad posteriorem, *sensum communem*,
Pphantasiam, & memoriam relegamus, quorum officium
est externorum sensuum species recipere, applicare cere-
bro, & imprimi alicui ejus parti. *Tactus* sensus est, non *Tactus*
uni parti alligatus, sed per totum corpus, ubi unquam fi-
bre, nervi, membrane reperiuntur, diffusus; omnium sen-
sibilium qualitatum incursum admittit, *Caloris*, *Frigeris*,
humoris, *siccitatis*, *Duritiae*, *mollitiae*, *Gravitatis*, *levita-
tis*, *Titillationis*, *voluptatis* & *confusilium*, quæ quandam mu-
tationem inferunt, *impetus*. Quare sentitur etiam in in-
terioribus organis, quod inde patet cum morbi vel punctu-
ræ subitanæ intestina cruciant. Existimant eruditi à cere-
bro nervorum filamenta per totum corpus dispergi, quæ ve-
hementius agitata, partes cerebri trahunt, est enim inter-
cerebrum & nervos ea relatio, ut anima per eorum inter-
jectionem externas impressiones sentiat. *Gustus* domina-
tur in lingua & palati trahibus, quando res sapidæ hu-
more maceratae in spongiosa linguae substantiam devehun-
tur, & in ipsa trajectione variis modis nervos à lingua ad
cerebrum extensos afficiunt, mordent, titillant, stringunt
&c. atqui pro diverso fibrarum organi affictu, impressio-
nem menti referunt. *Olfactus* in naribus imperitat, ad *Olfactus*
quas cum aëre halitus odoriferi subtile & vividi delati, te-
nuissimas sensorii fibras pulsant, vellicant, variisq; quali-
tibus imbuunt. Sicq; per cavitates narium veluti tubos
odorum tetra vel grata, cerebro communicantur. *Audi-
tus* peragitur organo auris, & ejus partium quæ sunt spe-
cies auditorium, membra, *tympanum*, *malleus*, *incus* &
stapes, quæ in sua pelvi stabulantur. Igitur cum sonus vel
vox intra cavitatem auris fuerit collectus, descendit in spe-
cum, inde nervos auditorios tangit, *tympanumq; movet*,
subiunctamque trium ossiculorum catenulam, cui isti ner-

vit adhærent simul quatit; Tremuli autem ejusmodi impulsus, ad cerebrum usque, prædictorum nervorum ope pertingentes, mentem movent concipere species sonorum. At **Visus.** *Visus beneficio Oculi fit, qui ex tunica cornea, Iride, tunica uera, membranula, pupilla, ligamentis ciliaris; humoribus aqueis, crystallinis, vitreis; Nervo optico, qui à postica cerebri parte ortum dicit, variisque musculis constat.* Et pro objecto agnoscit lucidas & coloratas res, quæ visibles species in oculum, indeque ad cerebrum ubi estimantur deferunt: Scilicet egressi ex hisce rebus radii pupillæ medium transiunt, unusq; directè oculi fundum penetrat, ceteri obliquè ad labuntur in eandem pupillam, ubi forte refractiones patiuntur, opticumque nervum movent simulacra jam visa, hacque ratione ad cerebrum deferuntur. Igitur quo plures radii ab objectis eunt ad oculos, clarior sit visio, quo pauciores, debilior. Cæterum si dicendum aliquid de sensibus internis eos tres invenio, *sensum communem* qui in cerebro dominatur omnesque sensus externos ad se delatos recipit. *Phantasmum* qui ista dijudicat, variasque de ipsis imagines format. Et *memoriam*, quæ res sensibus perceptas relegit, ruminat, & in ventriculorum cerebri meatibus conservat.

Vigilia

§. 8. Adhuc homini accidere solent *Vigilia* & *somnus*; *Fames* & *stis*; *sanitas* & *morbus*. *Vigilare* dicimur, cum sensus liberi functiones obeunt, cum animales spiritus sanguinem concitant, corpusque junctis cum anima viribus, ad actiones evadit aptum & promptum. *Somniare* dicimur, cum quieti sensus, à functionibus ferias agunt, tunc spiritus animales in nervos colliguntur, tunc musculi paulatim laxantur, componitur corpus, colliguntur palpebrae; tunc oberrant turbantque aliquando *somnia*, *narrativa*, *divina*, *diabolica*. At cum immensa spirituum copia, cerebri fornicem intrat, nervosque aperit, abiguntur **Sensus interni.**

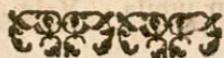
cum

cum sopore somnia. Fames fit à ventriculi vellicatione & cibi Fames, appetentia motuque nervorum ad fundum ventri extensorum, quos agitant liquores acidi, desiderio pahuli & stuantes. Situs vero oritur ab immensa siccitate, dignosciturque Situs. faucibus, palato, lingva, quæ potandi appetitu fervens, fau- cium nervos commovet. Sanitas corpora in suo statu con- servat per rectam humorum temperiem, compositionem, haustum salubri aëris, diætam justam, exercitationem mo- deratam, quietem ordinariam, & moderationem affectuum. Sed Morbus functiones corporum tollit, temperiem humorum confundit, compositionem partium tam similarium quam dissimilarium pervertit, jamque manifesta qualitate, nunc insensibili tyrannide, dolores, incommoda, tandemque mor- tem accelerat.

S. 9. Ultimo sciendum est, & olim & temporibus nostris, homines in diversis terrarum locis, HOMINES MIRACULOSOS apparuisse, miracu- toto corpore biformatos, prono pectore instar quadrupedum am- lofi. bulantes; in Insula Butan antropophagos; in Regno Ferleeb bestialiter viventes; Alibi Hermaphroditos, Alibi caudatos, quosdam longas aures habentes, os parvum sine lingva. Taceo Gigantes, Pygmæos, Edones, Bibones, Abstinentes a cibo, Longævos, senes repuerascentes, & juvenes mature ca- nescientes, quibus exemplis pleni sunt commentarij, & scripta veterum recentiumque.

O Deus, O generis vis & sapientia nostri,
Quam tuus ille decor, toto mirabilis orbe,
Quam species veneranda, & sancti gloria verbi
Eternoque manens à seculo in secula nomen.

FINIS LIBRI TERTII.

Ad

Ad

Virtutis & eruditionis famâ commendabilem studiosum.

DN. JONAM Granbed Smol.

Amicum & ὄμοχων, de animæ cum corpore conjunctione subtiliter disputantem.

ET laceræ nuper promptisti nonne medelam,
Ætheræ parti salvificam? fateor.

Fervidus hinc animus videat quæcunq; Catenæ
Immersam massæ corporeæ teneant.

Dum satiata pio hoc Granbed meditamine vita;
Conjugat lætè, quod fuit ante, Deus!

Festinus scripsit

E L I A S *Eil-Landz*
Med. Doct. & Prof.

Profecto si corporis nostri præstantiam examinamus, nec cœlo, terra, mari, invenies aliquid, quod in comparationis discrimen audebit descendere; Is est capit is decor, ea oculorum jucunditas, suavitas genarum, pectoris ornatus, atrium harmonia, totiusque in sessus Majestas, ut omne quod est contemplabile facile saperet. Sed mentis humanæ tanta celeritas, tanta eminentia, tanta dignitas, ut de prærogativa certet cum beatis angelis. Discurrit cum sole, volvitur cum luna, stat cum fixis, ambulat cum planetis, denique quidquid creati orbis circulo concluditur lustrat, ponderat, componit, divivit, examinat, intelligit, confudit eam quadam nubecula Infernalis Carbonarius, sed quam Princeps Justitiae dudum suo sangvine dispunxit. Credo hanc fore voluntatem fatorum ne quidpiam caret sua nota, ut soli **C H R I S T O** debeatur sanctissima puritas, Cui & nos hodie dum opus claudimus æternas canimus grates gloriam jubila. Vale.

Adposuit

D. A C H R E L I U S.

Omnia sunt nobis Præcellentissime Præses,
Quæ dedit Astripotens, conditor ipse Deus,
Per mare, per terras, per cœlos cognita dona;
Dogmate nam docto singula prodideras.
Aet animæ sacrum non dum tua Musa revolvit;
Quod pandit mentem cunctaque condecorat!
Forte operi finem nunc dissertatio præsens
Imponet; quam tu Præside, Rite, Viro
Præclaro, satagis Granbeck defendere, amice;
Dum scandis cathedram, disseris atque bene.
Summo equidem fructu, proptet quod magnus haberis
Omnes inter qui palladis arte cluent.

AND. Ghellenfroel.

Nῦν ἐγγίσατε ὡς χάριτος, καὶ ἔνορα μέτεσται
Ἄσπετο, τῷ ὑμῶν ἡραῖῃ ἀδιάλειπτῳ,
Ὥς Φυσικὴν ὄλην τοῖς πνεύμασις ἀξιοζήλως
Ἐκλεῖσας Φρονέμως ἐπὶ καθέδρᾳ σιαλέζων.
Ἔνγε δὲ τῶν σπεδῶν ἐπιλέκτων, κύριε Granbeck!
Ἐνθὺ δὲ Φοῖβός σα τέφανον κεφαλῆ θητήσοι!

τάυτα διδοσχέδιο.

BENEDICTUS LITTERARIUS WI. Smol:

In

Optimarum artium sectatorem, perelegantis ingenii Juvenem

DN. JONAM Granbeck Smol.

Amicum & ὁμοχώρου honoratissimum, de Animâ rationali publicè disputantem.

CEu Rosa, florigero Suavis qua crescit in horto,

Fundit odoratas flore virente comas:

Sic animam humanam sua munia certa sequuntur,

Corporis atque artus vivificare potest.

Hac Te materies, verè dignissima Cedro,

GRANBECKI, veluti eos polit atque acuis

Gra-

Virtutis & eruditionis famâ commendabilem studiosum.

DN. JONAM Granbed Smol.

Amicum & ὄμοχων; de animæ cum corpore conjunctione subtiliter disputantem.

ET laceræ nuper promptisti nonne medelam
Æthereæ parti salvificam ? fateor.
Fervidus hinc animus videat quæcunq; Catenæ
Immersam massæ corporeæ teneant.
Dum satiata pio hoc Granbeck meditamine vita;
Conjugat lætè, quod fuit ante, Deus!

Festinus scripsit

ELIAS Til-Landz
Med. Doct. & Prof.

Profecto si corporis nostri præstantiam examinamus, nec cœlo, terra, mari, invenies aliquid, quod in comparationis discrimen audebit descendere; Is est capit is decor, ea oculorum jucunditas, suavitas genarum, pectoris ornatus, atrium harmonia, totiusque insecessus Majestas, ut omne quod est contemplabile facile saperet. Sed mentis humanæ tanta celeritas, tanta eminentia, tanta dignitas, ut de prærogativa certet cum beatis angelis. Discurrit cum sole, volvitur cum luna, stat cum fixis, ambulat cum planetis, denique quidquid creati orbis circulo concluditur lustrat, ponderat, componit, divivit, examinat, intelligit, confudit eam quadam nubecula Infernalis Carbonarius, sed quam Princeps Justitiae dudum suo sanguine dispunxit. Credo hanc fore voluntatem fatorum ne quidpiam careat sua nota, ut soli CHRISTO debeatur sanctissima puritas, Cui & nos hodie dum opus claudimus æternas canimus grates gloriam jubila. Vale.

Adposuit

D. ACHRELIUS.

Omnia sunt nobis Præcellentissime Præses,
Quæ dedit Astripotens, conditor ipse Deus',
Per mare, per terras, per cœlos cognita dona;
Dogmate nam docto singula prodideras.
Aet. animæ sacrum non dum tua Musa revolvit;
Quod pandit mentem cunctaque condecorat!
Forte operi finem nunc dissertatio præsens
Imponet; quam tu Præside, Rite, Viro
Præclaro, satagis Granbeck defendere, amice;
Dum scandis cathedram, differis atque bene.
Summo equidem fructu, propter quod magnus haberis
Omnes inter qui palladis arte cluent.

AND. Gyllenfroost.

Nῦν ἐγγίσατε ὁ, χάριτε, καὶ ἔνορα μέτερα
Ἀσπε, τῷ ὑμῶν ἡρεῖη ἀδιαλείπῃ,
Οὐ φυσικὴν ὄλην τοῖς πνεύματος ἀξιοζήλως
Ἐκλέχεις Φρονέμως ἐπὶ καθέδρᾳ διαλέξω.
Ἔνυε δὲ τῶν σπεδῶν ἐπιλέγων, κύρε Granbeck!
Ἐνθὺς δὲ Φοῖβός σὺ τέφανος κεφαλῇ ὥπλόσαι!
τάυτα διδοσχέδι.

BENEDICTUS LITTERIN WIS. Smol:

In

Optimarum artium sectatorem, perelegantis ingenii Juvenem

DN. JONAM Granbeck Smol.

Amicum & ὁμοχώριον honoratissimum, de Animâ rationali publicè disputantem.

Ceu Rosa, florigerò Susvis qua crescit in horto,
Fundit odoratas flore virente comas:
Sic animam humanam sua munia certa sequuntur,
Corporis atque artus vivificare potest.
Hac Te materies, verè dignissima Cedro,
GRANBECKI, veluti eos poliz atque acuis

Gra-

Gratulor ergo tibi conatus Sympatriota;

Eximio posthac macte labore tuo!

Spiritus ipse Dei tua cœpta secundet & ausus!

Sic Deus Astripotens Te regat, ornet, amet!

Hoc precor ex animo; nec adhuc tibi cesso precari,

Ut tandem, frater, digna Begebiæ feras!

honoris moris & amoris ergo,

adposuit S.R.M.Al:

PETRUS ULNERUS Wex;Smol.

NOpimus à multis, GRAHNBECKI docte, diebus,
Strenuus in studiis quod agas quoque Thejologorum,
Ex cathedra quoniam, Tu JONA, ritè probasti
Discursu egregio, sub Praeside per-Reverendo,
Dulcius esse nibil cœlesti Nomine Iesu;
Omnia quippe suâ semper dulcedine mollit.
Palladis hinc iterum consendis pulpita Sacra,
Et Physice vera jam dogmata mira resolvis,
Scilicet unde humana oritur post facta Superfæs
Illa anima, ut nobis dederit Moderator olympi.
Quid magis ergo tibi faciam, Patriota colende?
Gratulor hos ausus sincero corde probatos,
Voce rogans, plures fætus producere pergas!
Hoc etenim pacto claresces nomen in orbe.

Gratulabundus adposuit

S.Æ R.Æ M.tis alumnus

S V E N: Wetter. Wisingzb: Smol:

SÆpius intrâsti sacra palatia Phœbi,

Quod Physica ostendit vel diatriba tua:

Unde tuum redamant, GRANBCK, Heliconis alumnæ

Fervorem in studiis, munera magna dabunt.

Macte animo cœptisque Sagax insistito amœnis,

Sisque Deo gratus, sis patriæque decus!

Sis charus charis, genitorque amplectier alnum

Sic perget gnatum mente animoque suum.

ABRAHAMUS L. MELLINUS Wif.Smol.

R. M. 6110